

Luku 19: Näkökulmia tehtäviin ja kuviin

Kuvatehtävä s. 142

- Pilakuvan otsikko "A perfect storm" ("Täydellinen myrsky") viittaa finanssikriisiin 2008.
- Pilakuvan keskiössä on myrskyn silmässä pieni talo, jonka katossa lukee "Housing market". Talolla viitataan asuntomarkkinoihin.
- Pilakuvan oikeassa laidassa pientä taloa on lähestymässä tornado, jossa lukee "Subprime loans" ("Subprime-lainat").
- Pilakuvan vasemmassa laidassa pientä taloa on lähestymässä oikea hyökyaalto, jossa lukee "Foreclosures" ("Ulosotot").
- Asuntomarkkinat ovat hyökyaallon ja tornadon välissä pienellä sortumaisillaan olevalla saarella. Asuntomarkkinoita symboloiva talo on suljettu, ja sen ikkunat on naulattu kiinni. Talo on romahtamassa; kattotiiliä on jo lähtenyt irti tornadon vaikutuksesta.
- Pilakuva kertoo, kuinka asuntomarkkinat romahtivat subprime-lainojen vuoksi. Subprime-lainoja ottaneet ihmiset jäivät asuntojen hintojen laskiessa velkaloukkuihin, joka johti ulosottoon.

Perustehtävät

1. Mitä taloudessa tarkoitetaan asuntokuplalla ja osakekuplalla?

- Asuntokuplassa hinnat ovat nousseet korkeammiksi kuin mihin ihmisillä todellisuudessa on varaa. Esimerkiksi asuntolainat ovat suurempia kuin ihmisten todellinen maksukyky.
- Osakekuplassa osakkeiden hinnat ovat kohonneet epärealistisen korkeiksi suhteessa yritysten menestykseen ja tulevaisuuden odotuksiin.

2. Miksi talouskuplien puhkeamisesta syntyy usein rahoitusmarkkinakriisi?

- Kuplat syntyvät velkarahalla, jota pankit myöntävät. Kuplan puhkeaminen aiheuttaa työttömyyttä ja konkurssseja, jotka taas aiheuttavat asiakkaille vaikeuksia selvittää lainoistaan. Tämä johtaa pankkien luottotappioihin.
- Luottotappiot ja lisääntyvä epävarmuus voivat vaikeuttaa pankkien rahoituksen saantia, kuten nähtiin finanssikriisin seurauksena vuonna 2008.

3. Miksi monet euromaat velkaantuivat paljon 2000-luvun alussa?

- Eurojärjestelmä luotiin 2000-luvun vaihteessa. Sen ansiosta Euroopan korot lähtivät laskusuuntaan. Kreikka sai 2000-luvun alussa monien muiden euromaiden joukossa lainoja paljon matalammalla korolla kuin aikaisempina vuosina. Kyseiset maat käyttivät uutta tilannetta hyväkseen.
- Lainarahaa virtasi markkinoille erityisesti Saksasta, jolla oli voimakkaasti ylijäämäinen vaihtotase. Tämän vuoksi myös Saksaa pidetään yhtenä syyllisenä velkakriisiin.
- Halvalla rahalla rakennettiin niin julkista kuin yksityistä taloutta. Niin kauan kuin elettiin nousukauden vuosia, ylivelkaantuminen ei haitannut, mutta finanssikriisi (2008) puhkaisi velalle rakennettujen talouksien kuplat, pahiten Kreikassa mutta myös esimerkiksi Irlannissa, Italiassa, Portugalissa ja Espanjassa paljastui talouden pahoja ongelmia.

Syventävät tehtävät

4. Tee käsitekartta vuoden 2008 finanssikriisin syistä ja torjumiskeinoista.

Syitä:

- Yhdysvaltain hallitus velvoitti kaksi isoa sijoituspankkia myöntämään asuntolainoja vähävaraisille ja vähemmistöihin kuuluville amerikkalaisille.
- Yhdysvaltalaiset pankit myönsivät holtittomasti lainoja ihmisille, joilla ei ollut realistisia mahdollisuuksia maksaa niitä takaisin.
- Pankkien johtajat ja muut rahamaailman asiantuntijat, jotka hyötyivät riskipitoisten lainojen myymisestä henkilökohtaisesti, eivät piitanneet niiden myymisen seurauksista.
- Yhdysvaltain pankkivalvontaviranomaiset olivat höllentäneet pankkien valvontaa. Sijoituksia luokittelevat kansainväliset yritykset olivat huolimattomia, eivätkä ne nähneet sijoituksiin sisältyviä riskejä.
- Globalisaatio oli mahdollistanut pääoman vapaan ja valvomattoman liikkumisen.
- Kapitalismissa pyritään loputtomaan voitontavoitteluun.
- Yhdysvalloissa 1980-luvulta lähtien voimistunut uusliberalistisessa ajattelutavassa korostuu markkinoiden mahdollisimman suuri toimintavapaus. Valtion sääntely nähdään huonona asiana.
- Vähävaraiset ja vähemmistöihin kuuluvat amerikkalaiset käyttivät heille tarjoutuvaa tilannetta hyväkseen ja ottivat edullisia lainoja.
- Sijoittajat eivät pitäneet huolta siitä, mihin oikeastaan rahojaan pistivät, kunhan vain saivat riittävät tuotot.

Torjumiskeinoja:

- Keskuspankit laskivat nopeasti korkotasoa.
- Valtiot myönsivät pankeille tukipaketteja.
- Valtiot takasivat tallettajien säästöt, jotta he eivät rientäisi nostamaan niitä pankeista.

5. Ota kantaa väitteeseen: Euromaiden velkakriisi oli velkaantuneiden maiden oma syy.

Puolesta:

- Hallitukset päättävät budjetista, velan lisäämisen vaihtoehtoina on menojen leikkaaminen tai verojen korotukset.
- Populistiset puolueet lupasivat äänestäjille kaikenlaista, minkä seurauksena julkista sektoria kasvatettiin velkarahalla.
- Se, että lainarahan korko laski 2000-luvun alussa, ei ollut hyvä syy elää noususuhdanteen aikana yli varojen.

Vastaan:

- Euroalueen syntymisen vuoksi moni maa sai lainaa halvemmalla kuin aikaisemmin. Nousukauden vuoksi velkaantuminen vaikutti olevan hallussa.
- Esimerkiksi Saksan ja Ranskan pankit sekä muut sijoittajatahot lainasivat rahojaan voittojen toivossa, mutta myös velan antajalla tulisi olla vastuu, ettei velan määrä kasva kohtuuttomaksi.
- Velkakriisin aiheutti finanssikriisi, eikä sitä osannut ennustaa kukaan.

6. Luettele keinoja, joilla Euroopan velkakriisiä on hoidettu ja joilla yritetään estää uudet velkakriisit.

- hätärahoitus
- velkojen leikkaaminen
- velkamaiden ohjaaminen kohti terveempää taloudenpitoa (leikkaukset, veromuutokset, korruption kitkeminen jne.)
- six pack -uudistus
 - Julkisten menojen kasvu on sidottu talouden kasvuun.
- EKP on pitänyt ohjauskorot matalina.
- määrällinen elvytys
 - EKP on ostanut velkakirjoja ja lisännyt näin rahaa markkinoille.
- Euroopan vakausmekanismi (EVM) takaa ongelmamaiden lainoja tai lainaa niille rahaa.
- pankkiunioni
 - Euromaiden pankkeja valvotaan mm. stressitesteillä.
- investointiohjelma talouskasvun tukemiseksi
- elvytysrahasto koronan aiheuttamien ongelmien lieventämiseen ja tulevaisuuden talouskasvun turvaamiseen

7.

a) Miten koronakriisi vaikutti Suomen kansantalouteen?

- Rajojen valvomisesta huolimatta ulkomaankauppaa ei rajoitettu, joten vientiä sai harjoittaa normaalisti vuonna 2020. Kysynnän hiipuminen laski kuitenkin vientiä yli 10 % vuoteen 2019 verrattuna. Esimerkiksi turisteista riippuvainen matkailuala kärsi paljon.
- Kotimainen kysyntä supistui, koska etenkin palveluiden kuluttaminen vähentyi. Esimerkiksi ravintola-ala menetti paljon tuloja.
- Palvelualalla alkoivat lomautukset ja irtisanomiset.
- Valtion tulot vähenivät ja menot kasvoivat, joten se otti lähes 20 miljardia euroa uutta velkaa vuonna 2020.
- Kuntien taloudet eivät kärsineet, koska valtio jakoi niille avokätisesti avustuksia. Niiden tulot saattoivat jopa nousta avustusten vuoksi.
- Koronakriisi oli talouden ulkopuolinen yllättävä tilanne, joten sen vaikutukset saattoivat jäädä ohimeneviksi. Toisaalta saattaa olla, että esim. ihmisten kulutustottumukset mm. matkustamisen suhteen muuttuivat pysyvämminkin.

b) Millä keinoilla kriisin vaikutuksia yritettiin lievittää?

- yritysten tukeminen avustuksilla ja lainoilla
- kuntien tukeminen valtionosuuksilla
- valtion velanotto
- EU:n elvytysrahasto

Aineistotehtävät

8. Katso A-studion 10 minuutin video finanssikriisin tapahtumista ja vaikutuksista. Nosta esiin kolme merkittävää uutta asiaa, jotka videon perusteella opit. Perustele valintasi.

Näkökulmia:

- Videolta käy ilmi, kuinka lähellä totaalinen rahoitusjärjestelmän romahdus oli.
- Video tuo esiin, kuinka rahoituslaitokset ovat riippuvaisia toistensa luotoista.
- Se tuo esiin myös, miten pankit pelastettiin veronmaksajien rahoilla.
- USA:n keskuspankki tuki eurooppalaisia pankkeja salaisilla operaatioilla. Ne olivat vaikeuksissa, koska dollareista oli suuri pula.
- Video tuo esiin finanssikriisin ja populismin nousun välisen yhteyden. Esimerkiksi Trumpin kannatuksen voidaan katsoa alkaneen finanssikriisin seurauksena.